

СКЛАДЕНИЙ ІМЕННИЙ ПРИСУДОК У АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Олександра Дейчаківська

Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна e-mail:english_philology@ukr.net

Розглянуто процеси, характерні для складеного іменного присудка - збільшення кількості дієслів, які виступають у функції зв'язки, а також семантичні та комбінаторні обмеження, які накладають на предикатив. Проаналізовані процеси слугують доказом статичного та динамічного характеру мови.

Ключові слова: дієслова-зв'язки, семантичні та комбінаторні фільтри.

Типологічні зміни англійської мови, зумовлені розпадом флективної морфологічної системи, не обмежуючись розвитком аналітичної морфології, призвели до значних зрушень у системі мови загалом.

Дієслівна форма вираження поступалася іменній, помітною ставала тенденція до номіналізації у сфері номінативних засобів мови та у сфері синтаксису [14, с. 289-290].

Якщо на ранніх стадіях розвитку англійської мови (порівняно з синтетичними мовами) дієслово було основним засобом вираження процесу, то в новоанглійській мові в цій функції почали виступати іменні та дієслівно-іменні сполучення. Дослідники також зазначають характерну для англійської мови тенденцію до "предметного" мислення (gegenstandliches Denken) і повну чи часткову заміну дієслівної форми вираження іменною [10].

На переважному вживанні віддієслівних іменників і безособових форм як одному з аспектів семантичного ослаблення дієслова, що є водночас наслідком номіналізації англійського речення, наголошує Р. Ніколаєвська [2]. Іменник здатен заповнювати різні синтаксичні позиції, охоплюючи значення властиві іншим частинам мови. Це призводить до зміщення семантичного центру предикації англійського речення з особової форми слова на іменний компонент.

В аналітичних мовах слово набуває певних функцій залежно від позиції в реченні чи словосполученні і не є таким незалежним, як у синтетичних мовах, де їхня функція виражається простою модифікацією.

Процес перетворення синтетичних форм в аналітичні, який не виходить за межі морфології, ґрунтується на "етимологічному відчутті або відчутті слова". Однак у англійській мові цей процес значно глибший і проникає у сферу синтаксису, ґрунтуючись на "синтагматичному відчутті або відчутті речення" [15].

Зростання аналітизму в англійській мові характеризується також як маніфестація економії мовленнєвих зусиль: форми короткі і потребують менше зусиль для свого продукування; їхня кількість значно менша, а їхній аналітичний і абстрактний характер зумовлює функціонування великої кількості тих сполучень і конструкцій, які раніше були неможливими [9].

Проте поза увагою дослідників донедавна залишалося функціонування аналітичних конструкцій як реалізації так званого принципу ваги закінчення (end-weight) та фокусу закінчення (end-focus). Відповідно до цих принципів існує тенденція розміщувати нову інформацію в кінці речення (end focus). Ще однією тенденцією є резервування кінцевої позиції речення для складніших, "важчих" компонентів - принцип ваги закінчення (M-weight). Оскільки цілком природно, що відому інформацію ми схильні висловлювати стисло, то ці два принципи "працюють разом", підсилюючи один одного, і в кінці речення ми розміщуємо складніші, "важчі" аналітичні конструкції, які водночас несуть нову інформацію [12, с. 357].

Саме тому у випадку моделі SV, для вираження теперішньої чи минулої дії або ж стану, перевагу надають аналітичним, тобто багатослівним, "важчим" конструкціям. Найпоширеніший спосіб заміни моделі SV - є використання аналітичних структур із

дієсловами широкої семантики (verbs of general meaning). Отож, короткі речення *He ate. He smoked. He swam.* трансформуються у речення *He had a meal. He had a smoke. He had a swim.*

Разом із дієслівно-субстантивними сполученнями у ролі предиката виступає високо-частотна модель - дієслово-зв'язка + предикатив. Крім облігаторного вживання (у випадку дієслів, що вийшли з ужитку), модель SVcopA є також і маніфестацією дії принципу "ваги закінчення". Опосередкованим підтвердженням цього можуть бути випадки зіставлення оригінальних і перекладних творів, коли перекладач надає перевагу аналітичній конструкції як відповіднику моделі SV української мови: *Я щасливий жити на цій планеті (Гончар). I am happy to be alive on this planet. Дніпро брудните, від гуркоту машин глухнете (Гончар). You're polluting the Dnipro, growing deaf from the clatter of machinery. Крізь смагу поблід (Гончар). He grew pale under his tan. Час ущільнюватиметься, віки старітимуть, а мистецтво молодітиме вічно. Time will become condensed, the ages will grow old, but art will remain young forever \. Спить трудове передмістя (Гончар) The working suburb was asleep". Я довго мовчу (Хвильовий). I keep silent for a long time. ...лінгвістові, як і всякій дорослій дитині, залишилось тільки роззубитись (Хвильовий). ...the linguist had no alternative but to become disconcerted just like any grown child.*

Проводячи детальний огляд аналітизму, В. Плоткін звернув увагу на "хвилеподібний" характер цього процесу, констатує, що в англійській мові на зміну процесу морфологізації аналітичних компонентів, невід'ємними складовими якого є делексикалізація та уніфікація допоміжних елементів [4, с. 124], прийшов новий процес - ресинтаксизація, (тобто збільшення варіативності допоміжних компонентів). Автор зазначив, що для аналітичних сполучень зі зв'язковими словами ресинтаксизація не становить труднощів, оскільки ці сполучення в синтаксичному плані ніколи не відривались від предикативних сполучень [3, с. 62].

Підтвердженням цього слугують списки дієслів-зв'язок подані в "A Comprehensive Grammar of the English Language" [13, с.1172] та "Collins Cobuild Grammar" (7, с. 174-179), де натрапляємо на дієслова *emerge, escape, freeze, gaze, gleam, play, plead, pass, survive*, яких не було у списках Дж. Керма (6, с. 26-27), Г. Поутсми [11, с. 1-16] та О. Єсперсена [8, с. 355-385].

Характерним є і зростання кількості дієслів із постпозитивами, які вживають у функції зв'язки. Якщо Г. Поутсма подає лише два дієслова - *go on* та *turn on*, О. Єсперсен - *stand up i cut up*, всього на п'ять дієслів натрапляємо у списку Дж. Керма - *burst out, cut up, go on, keep on^ turn out* - то "Comprehensive Grammar of the English Language" та "Collins Cobuild Grammar" подають уже списки таких дієслів:

Comprehensive Grammar of the English Language

end up, flame up, fall down,

stand up,

turn out

Collins Cobuild Grammar:

amount to

change into

change to

develop into

grow into

turn into

turn to

wind up.

e.g. You don't want to wind up homeless. She grew into a fine woman.

Автори "Comprehensive Grammar of English" зазначають, що у випадку, коли функцію предикатива виконує іменник, дієсловами-зв'язками з постпозитивами можна вважати і вирази *act as, count as, pose as, pass for* [13, с. 173].

She acted as guide for the group.

The Grand Canyon is generally counted as one of the most spectacular sights in the USA. I didn't think his grudging remarks really counted as an apology.

He posed as a health worker in order to get into the old lady's house.

I really want to go and see the film, but I don't think I'd pass as/for 18.

Зафіксовано також розширення групи ергативних дієслів, що трапляються в функції зв'язки. Ергативні дієслова як компоненти макрополя копулятивності [1] поділяються на три групи:

- а) дієслова, що означають зміну кольору: *blush, flush, flash, flame, glow*;
- б) дієслова, що означають продукування звуку: *click, clack, crack, snap, slam, thud*;
- в) дієслова, що виражають ідею пересування, руху: *rip, swing, spring, spread*.

Одночасно зі зростанням кількості дієслів-зв'язок, відбувається, до певної міри і протилежний процес. Для дієслів, що трапляються у функції зв'язки okazіонально, а це, в більшості випадків і є ергативні дієслова, характерними є жорсткі семантичні фільтри.

Дієслова *blush, flush, flash, flame*, як звичайно, вживаються з прикметниками / іменниками на позначення кольору. *She blushed crimson (Maugham). He didn't answer but he saw his face flush dark (Golding). Her cheeks flamed red. His face flushed a deeper red (Maugham). He flushed crimson with indignation. The boy's face flamed still redder (Golding). The trees flamed scarlet against the grass. They blew into the charcoal until it glowed red.*

Ще більші обмеження демонструють дієслова, що означають продукування звуку. Позицію підмета в реченнях з цими дієсловами займає аргумент із релевантною ознакою "неживе", а в позиції предикатива найчастіше натрапляємо на прикметники *open* і *shut*. *It was not that all the doors of my life had slammed shut, it was there were no doors (O'Neill). Then a draught made the curtain flap out of the window again and a door clacked shut (Maugham). I watched them get out of their cars and squint in the sun as they accounted for their children and doors thudded shut up and down the narrow street (Cornwell). The lid snapped shut (Longman). The door clicked shut.*

Ті самі процеси спостерігаємо і у випадку дієслів третьої групи. *He rang the bell and the door swung open (Maugham). The curtains swung open (Golding). The door sprang open (Golding). The bag had ripped open (O'Neill). A map spread open in his lap (Cornwell).*

Дієслова *pass, escape, emerge, survive* в функції зв'язки вживають для того, щоб сказати, що щось не трапилось, не відбулось з кимось / чимось. У функції предикатива часто виступають дієприкметники з суфіксом "un". *He passed unnoticed. . her eighteenth birthday passed unnoticed by the rest of the family (Caudwell).*

Саме стосовно ергативних дієслів семантичні обмеження бувають настільки сильними, що сполуки набувають рис фразеологізмів, або ж йдеться про сталі дієслівно-прикметникові / іменникові словосполучення. Дієслово *blush* у функції зв'язки вживають з іменниками / прикметниками на позначення не просто кольору, а лише червоного кольору та його відтінків. Можемо сказати *blush scarlet/crimson*, але не *blush green*.

Характерно це і для дієслів, які належать до центру, а не периферії макрополя копулятивності (1), однак вживання яких у функції зв'язки не є високочастотним. З низки прикметників, з якими сполучається дієслово *rest* у функції зв'язки, а це прикметники *certain, content, satisfied, assured*, у творах сучасних письменників натрапляємо лише на поєднання дієслова з прикметником *assured*. *You may rest assured (Huxley). Rest assured that I shall not present anyone unsuitable. (Fowles)* Прикладами інших сполучень дієслова-зв'язки з прикметником / іменником, які можна розглядати як сталі словосполучення є такі: *to come of age, to fall ill, to fall asleep, to hold true, to keep quiet, to remain silent*.

Дієслово *to fall* може сполучатися з предикативним іменником. Однак у функції предикатива натрапляємо лише на слова *victim, heir, prey*(5).

The company has fallen victim to increased competition. Her elderly aunt had fallen prey to a dishonest salesman.

Варто також зазначити усталені сполучення з дієсловами-зв'язками на позначення погіршення фізичного стану: *to go blind* - *осліпнути, але to grow deaf*- *оглухнути*.

Цікаву контрастну пару, також із усталеними предикативними прикметниками, утворюють і вирази *to go wrong* (провалитися (про плани), не виходити, не вдаватися (про справи), і *to come right* (вдаватися (про справи), виходити на краще).

Підсумовуючи, можна подати такі списки дієслів-зв'язок з предикативними прикметниками / іменниками, що наближаються до усталених словосполучень, розділивши їх відповідно до однієї з традиційних класифікацій на зв'язки буття і становлення.

Зв'язки буття

burn
(*low*)
come(right)
hold (true)
keep (quiet) lie
(*flat*)
loom(large)
play(rough)
plead(innocent) rest
(*assured*)
remain(silent)
stand (firm)
stand
up(straight)
blush
(*crimson*)
clack(shot)
flash(red)
)
fall(silent/victim/asleep)
)
fall
down (dead)
run(cold)
)
slam(shot)
snap
(*shut*)
spring(open)
pen
swing(open)
pen)

Зв'язки становлення

Досліджувані процеси - зростання кількості дієслів-зв'язок та їхнє семантичне та комбінаторне обмеження - засвідчують статично-динамічний характер мови. Ці тенденції демонструють почергове переважання морфологічного та синтаксичного принципів у конструюванні одиниць мовного повідомлення.

1. Дейчаківська О. Синтактико-семантичні властивості дієслів у функції зв'язку: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. - Київ, 1997. - 19 с.
2. Николаевская Р. Р. О соотношении лексического и грамматического уровней в системе современного английского языка // Сб. науч. тр. - Моск. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореза. - 1981. Вып. 173. - с. 84-100.
3. Плоткин В. Я. О путях эволюции аналитизма в германских языках // Вопросы структуры английского языка в синхронии и диахронии. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1980. - Вып. 4. С. 58- 64.
4. Плоткин В. Я. Строй английского языка. - М. : Высш. шк., 1989 -236 с.
5. Ярцева В. Н. Исторический синтаксис английского языка. М. ; Л. : Изд-во АН СРСР, 1961 - 306 с.
6. Curme G. A Grammar of the English Language.in 3 volumes - Boston: P. C. Heath&Co, 1931 - Vol. 3. - 427 p.
7. Collins COBUILD English Grammar - London: Collins. William Collins Sons Co Ltd, 1990 - 485 p.
8. Jespersen O. A. Modern English Grammar on Historical Principles. - Heidelberg, 1932.- Part 3-416 p.
9. Jespersen O. Efficiency in Linguistic Change. Kobenharn: Ejnar Munksgaard,1941. - P. 321-333.
10. Olsson Yu. On the Syntax of the English Verb//Acta Universitatis Gothoburgensis. - Goteborg: Elanders Boktryckeri Actiebolag, 1961. - 230 p.
11. Poutsma H. A Grammar of Late Modern English. - Amsterdam, 1931 - Part 1. - 892 p.
12. Quirk R., GreenbaumS., Leech G., Svartvik J. A University Grammar of English. - М.: Vyssaja Skola, 1982. - 391 p.
13. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. - Longman Group Limited, 1985. - 1779 p.
14. Rennsky M. English Verbo-Nominal Phrases. Some Structural and Stylistic Aspects// Travaux Linguistiques de Prague. - Prague, 1966 - Vol.1. - p. 289-299.
15. Trnka B. Analysis and Synthesis//English Studies: A Journal of English Letters and Philology. - Amsterdam, 1928.- 58. p.

СОСТАВНОЕ ИМЕННОЕ СКАЗУЕМОЕ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Александра Дейчаківська

Львовский национальный университет имени Ивана Франко ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина e-mail:english_philology@ukr.net

Рассмотрены процессы характерные для составного именного сказуемого английского языка - увеличение числа глаголов употребляющихся в функции связки, а также семантические и комбинаторные ограничения, накладывающиеся на предикатив. Проанализированные процессы свидетельствуют как о статической, так и о динамической природе языка.

Ключевые слова: глаголы-связки, семантические и комбинаторные фильтры.

COMPOUND NOMINAL PREDICATE: TRENDS OF THE MOST RECENT DEVELOPMENT

Oleksandra Deychakivska

Ivan Franko National University of Lviv 1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine e-mail:english_philology@ukr.net

The paper deals with the processes characteristic of compound nominal predicate - the increase of the number of link verbs and the restrictions on the words functioning as predicatives. The two processes are another proof of the static and dynamic character of the language.

Key words: link-verbs, semantic and combinatorial restrictions.

Стаття надійшла до редколегії 09.03.2011 р.

Статтю прийнято до друку 10.10.2011 р.